

קול צופיך

מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נח - תשס"ג - מאת מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מרן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

פרשת השבוע : נח

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.
הלכות שאלת גשמים (ותן טל ומטר)

קיץ וחורף לא ישובו

השבוע נקרא בפרשה על הבטחת הקב"ה שלא יביא יותר מבול על הארץ, וכן הבטחתו שימשיכו סדרי עולם ועונות השנה כסדרם. וכך כתוב (בראשית ח' כ"ב) "עד פל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחרף וימים וקללה לא יִשְׁבְּתוּ". וכתב האבן עזרא, וז"ל: "זרע וקציר חלק השנה לשנים, ואח"כ לארבעה - קור כנגד החום, וקיץ כנגד החורף, והם כנגד ד' תקופות בשנה, וכולם יום ולילה יחלקו, כי מה שחסר מזה נוסף בזה, ואחר כך ישוב העודף ויחסר, ויוסיף על החסר עד היותם בשווה". דהיינו, חלוקת הקיץ והחורף מסודרת ומכוונת, ואין לשנותם ולבלבל אותנו עם החלפת שעות על פי שעון קיץ או שעון חורף, כי אין בדבר זה אלא גרימת בלבול לתפלות ולשאר דברים. כי רצון הבורא שבקיץ יהא היום ארוך והלילה קצר, ובחורף ההיפך, הלילה ארוך והיום קצר (ועיין תענית ל"א ע"א רש"י ד"ה 'מכאן ואילך').

ויזכר זכרונו ופקדונו

התורה מונה את תולדות האדם, ומזכירה גם את נמרוד שכשמו כן היה, שמרד בעזות פנים במלכות שמים וכפר בעיקר. והתורה כותבת (שם י" י"א) "וַיְהִי רִאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל וְאֶדְן וְאֶכַד וְכַלְנֶה וְבָאֶרְץ שִׁנְעָר. מִן הָאָרֶץ הַהִוא יֵצֵא אַשּׁוּר וַיִּבֶן אֶת נִינְוֵה וְאֶת רְחֹבֹת עִיר וְאֶת פְּלַח. וְאֶת רֶסֶן בֶּין נִינְוֵה וּבֶין פְּלַח הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה". ויש להבין, במה זכה אשור שנינוה היתה מממלכתו, ועליה חס הקב"ה ושלח את יונה הנביא שיזהירם לשוב בתשובה בטרם יכלה בהם חמתו וישחיתם: רש"י הרגיש בשאלה זו וכתב, וז"ל: "כיון שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל, יצא מתוכם". והעיר הגדולה היא נינוה שנאמר (יונה ג ג) ונינוה היתה עיר גדולה לאלקים". ביאור הדברים הוא שאשור לא העיז להלחם בריש גלי נגד נמרוד, כפי שנלחם בו ובדעותיו אברהם אבינו - וכשבה הדבר לידי מעשה ברח מפניו ובנה את נינוה. ראה הקב"ה שכן הוא ואמר, אם כך נינוה נבנתה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, שהרי עצם בריחתו של אשור הראתה לעולם את כחו וגדולתו של הקב"ה בעולם, וכי מעתה כל העולם יאמרו שנמרוד לא אלוה כי הרי אשור ברח ממנו, זכר הקב"ה את אותו המעשה, ובהגיע הדבר לידי כך שמעשיהם של אנשי נינוה התקלקלו ביותר וראויה העיר להחרב, שלח אליהם את יונה בכל דרך שיבא ויזהירם לשוב בתשובה. עלינו ללמוד מוסר על אחת כמה וכמה שהקב"ה יזכור כל מעשה טוב שיעשה כל אדם מישראל לדרי דרין, ומחשבה זו תגרום לנו להתחזק יותר במצוות ומעשים טובים והכל לעשות נח"ר לפניו יתברך.

בהמשך הפרשה התורה מונה (שם י"ד) "וְאֶת פְּתָרְסִים וְאֶת פְּסָלְחִים אֲשֶׁר יֵצְאוּ מִשֵּׁם פְּלִשְׁתִּים וְאֶת פְּתָרְסִים". ויש להבין, כיצד יתכן שהפלשתים יצאו משני עמים שונים? וכתב רש"י, וז"ל: "וואת פתרוסים ואת כסלוחים אשר יצאו משם פלשתים - משניהם יצאו, שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב נשותיהם אלו לאלו, ויצאו מהם פלשתים". מכאן אנו למדים מיהם הפלסטינאים המייחסים עצמם לפלישתים מה מקורם, ומאנשים כאלה לא יכולה לבוא שום תועלת, ואין בהם שום אמון כי מקורם ומהותם לא מקור טהור, ואין לסמוך עליהם כלל.

ללא תמימות מגיעים לכפירה

בפרשה אנו רואים שהתורה משנה בשבחו של נח, בתחילה היא כותבת (שם ו ט) "אַלְהֵי תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדֳרֵיתּוֹ, וְאִילֹה אַחֲרָיו כֵּן הָיָה כוֹתֵב (שם ז' א) "יֵאמֶר ה' לִנְחַח בְּאֵתָהּ וְכָל בְּיַתֵּן אֶל הַתְּבֵהּ כִּי אֲתֵן כְּאִתִּי צַדִּיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה". ולכאורה מדוע בתחילה נקרא צדיק תמים, ואילו אחר כך נקרא צדיק בלבד? ואמרו חז"ל: מכאן אנו למדים שאומרים

מקצת שבחו של אדם בפניו. דהיינו, כל שבחו של נח הוא צדיק תמים, ומיעוטו הוא 'צדיק' (עיין רש"י במקום).

ויש להבין, מהו ההבדל בין צדקות גרידא לבין צדקות עם תמימות? את ביאור לדבר זה מסר המלאך המגיד למרן הבית יוסף, שנה היה בשתי תקופות קשות, בתקופת דור המבול, ובתקופת דור הפלגה. בדור המבול, היו האנשים רמאים ושקרנים, ומלאה הארץ חמס מפניהם ומושחתים בעריות, ואילו בדור הפלגה היו בגדר כופרים שכפרו בעיקר והרימו ראש נגדו יתברך. ועמידתו של נח היתה נגד דור שלם של רמאים ושקרנים ומושחתים מבלי ללמוד ממעשיהם היא בזכות צדקתו החזקה; ואילו מול דור שלם של כופרים בעיקר לא היתה עומדת לו צדקתו בלבד, אלא היה צריך תמימות גמורה, שהרי רק מי שאין לו תמימות מסוגל להגיע למצב של כפירה ולשפלות המדרגה בתכלית. וע"כ צדיק בדור המבול, ותמים בדור הפלגה.

להיות יהודי מבית ומחוץ

הקב"ה מצווה את נח לעשות תיבה, (שם י"ד) "עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גִפְרִי קָנִים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתְּבֵה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר". מכאן רמז לאדם שאם הוא רוצה להיות בתוך 'תבה' שתגן עליו ושתהיה לו כפרה מכל עוונותיו, עליו להתנהג בחוץ כפי שהוא מתנהג בביתו. ישנם אנשים שאמונים על האימרה הקוראת לאדם להיות יהודי בבית ואדם בחוץ, ולצערנו גם אם בביתם הם מבינים שצריכים לחבוש כיפה לראשם ולקיים כמה מצוות כפי יכולתם, הרי שבחוץ רוצים להראות את עצמם 'כמו כולם', על כך אומרת אומרת שצריך להיות מצופה ביכופר' מבית ומחוץ ללא שום הבדל.

ק"כ שנים עסק נח בבניית התיבה

הקב"ה מצוה את נח לבנות תבה בעלת מדות, ועכבוהו משמים כך שנמשכה בניית התיבה ק"ך שנים. וצריך להבין מדוע היה צריך הקב"ה לבקש ממנו לבנות תבה, והלוא די היה להכניסו לבית אחד או לשטח מסוים ולמנוע מהמבול מלהגיע לאותו השטח ותו לא, והרי ממילא התבה כולה התקיימה בנס, ומה עוד שיצאו מים רותחים מלמטה? ומבאר רש"י, וז"ל: "הרבה ריח והצללה לפניו, ולמה הטריחו בבנין זה, כדי שיראוהו אנשי דור המבול עוסק בה מאה ועשרים שנה ושואלין אותו מה זאת לך, והוא אומר להם עתיד הקב"ה להביא מבול לעולם, אולי ישוּבו" עכ"ל. מכאן אנו למדים שאין הקב"ה חפץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחיה, ועד כדי כך האריך את זמן הבנייה שיעשה הדבר רעש 'תקשורתי' בכל העולם, והפך המקום לאתר תיירות שמכל העולם באו לראותו ולבקר בו, לראות מה עושה ובונה נח, ובמשך ק"ך שנים דברו על זה, וכל זה כדי שיתנו על לבם לשוב בתשובה שלמה.

שאלת גשמים - ותן טל ומטר

תאריך תחילת שאלת הגשמים

החל ממוצאי השבת הקרובה הבע"ט (שהוא ליל ז' מרחשוון) נתחיל בעז"ה לשאול על הגשמים, ולומר בתפלה 'ברך עלינו במקום 'ברכנו', (בנוסח הספרדים וכמו שמביא בברכ"י בשם גורי האר"י שכך ראוי להיות הנוסח) והעיקר הוא לומר בברכה זו 'ותן טל ומטר', שזו שאלת הגשמים. ובנוסח אשכנז 'ותן טל ומטר לברכה'.

בארץ ישראל מתחילים לומר 'ברך עלינו' רק מליל ז' במרחשוון, כיון שרצו חז"ל לתת לאלו שעלו לירושלים בימי סוכות זמן לחזור לבתיהם לא גשמים (שבועיים מסוף החג). הבי"י מביא את האבודרהם שקבע את התאריך הלועזי לגבי זמן תחילת שאלת הגשמים בחו"ל. וז"ל הבי"י: "יכתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' קל) ויום ס' יבוא בכ"ב מנובימברי אם היה אותו פיבר"ר מכ"ח יום אבל אם היה פיבר"ר מכ"ט יום תהיה השאלה בכ"ג נובימברי כי תקופת תשרי לעולם שבעה ימים קודם אקטוברי" עכ"ל. וזה לשונו של האבודרהם (הלכות שמונה עשרה ד"ה הרביעית): "הרביעית בברכת השנים אם בימות הגשמים שואל את הגשמים וזמנם מיום ששים בתקופת תשרי עד ליל פסח (תענית ז) ויום ששים יבא בכ"ב יום מנובימבר"

קול צופיך

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

נח - תשס"ג - מאת מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵל הָא-לְקִי זְצוּק"ל

ישראל, מתברך כל העולם כולו, ועל כן עליו לבקש על הברכה שתשרה בארץ ישראל.

דעת השו"ע והמש"ב

מִן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן הַרְבַּ מְרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל: "ברכת השנים, צריך לומר בה בימות הגשמים ותן טל ומטר, ומתחילין לשאול מטר בחוצה לארץ בתפלת ערבית של יום ס' אחר תקופת תשרי, (ויום התקופה הוא בכלל הסי' הגה"מ פ"ב), ובארץ ישראל מתחילין לשאול מליל ז' במרחשון, ושואלין עד תפלת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח, ומשם ואילך פוסקין מלשאלו". וכתב על זה המש"ב (שם סק"ה), וז"ל: "לפי ששם צריך לגשמים לפי שגובה הוא מכל הארצות משא"כ בגולה ואנו בכל חו"ל בטר בני גולה דבבל אזלינן. בן אי"י בחו"ל או להיפך אם דעתו בתוך שנה לחזור שואל כמקומו ואם דעתו אחר שנה שואל כמקום שהוא שם אע"פ שיש לו אשה ובנים בביתו כ"כ הפר"ח והביאו הפמ"ג. ובספר ברכי יוסף הסכים בשם כמה גדולים לדעת מהר"ז גוטה ומהר"י מולכו דכל אחד ישאל כבני העיר הנמצא בה ודלא כהפר"ח ע"י ולכאורה מדברי הבה"ט משמע דהם מייירי דוקא באין דעתו לחזור וצריך לעיין בתשובת דבר שמואל ובסי' יד אהרון כי שם מקורם".

התחיל לשאול על הגשמים במוצאי ש"ת

אם אדם התחיל לשאול על הגשמים כבר במוצאי שמחת תורה בחושבו שמתחילים לשאול על הגשמים יחד עם הזכרת הגשמים (משיב הרוח), ואחר כך התברר לו שטעות בידו, האם חייב לחזור משום כך? המקור לתשובה נמצא בדברי הר"ן שכתב שזמן שאלת גשמים מתחיל מיד במוצאי שמחת תורה אחרי שהתחילו להזכיר גשמים, אלא שקבעו לדחות את זה בט"ו יום משום עולי רגלים המרוחקים שהתעכבו שבועיים עד שהגיעו לביתם. ועל כן, כיון שזמן זה מוזכר במקור ההלכה, הדין הוא שאינו חוזר. ומה שעדיין אנו אומרים ברוך עלינו אחרי שבועיים למרות שאין לנו עולי רגלים כי בעוונותינו חרב הבית, זהו משום שכיון שכבר תקנו כך ממשכים לנהוג. ומלבד זה אומר הר"ן שהוא ראה שעדיין יש אנשים שעולים לרגל מול שרידי בית המקדש ברגלים, ואם כן התקנה במקומה עומדת. וישמענו אנשי חו"ל ויקחו מוסר שלפחות ברגלים יעלו לארץ ישראל לראות את פני ה' מול שרידי בית מקדשנו ותפארתנו שייבנה במהרה בימינו.

שכח ולא שאל על הגשמים

אם בימות הגשמים אחרי ז' במרחשון אמר 'ברכנו' ולא ביקש גשם, ונזכר לאחר שסיים את ברכת 'ברכנו' ולפני שהתחיל 'תקע בשופר' – יאמר מיד 'ותן טל ומטר לברכה' וימשיך 'תקע בשופר', או שיאמר בברכת 'שומע תפילה'.

דין דומה לזה הורונו התוס' לגבי ברכת אדם שאין לו יין במוצאי שבת להבדלה, ושכח לומר "אתה חוננתנו", שלא לומר את זה בברכת שומע תפלה - והי"ט משום שברכת שומע תפלה היא ברכה על בקשות ולא על שבת, וברכת אתה חוננתנו היא שבת ולא בקשה. וז"ל שזה משום שבזמנם היו אומרים 'אתה חוננתנו וכו' עד לששת ימי המעשה' ולא היו ממשכים כשם שהבדלתנו וכו', ועל כן כולה היתה רק שבת ולא יכולים לומר אותה בברכת שומע תפלה, מה שאין כן בימינו שמוסיפים בה בקשה יכולים לומר את זה בברכת שומע תפלה. ובאמת אומר הבה"ט שאם הוסיף בה בקשה יכול לומר אותה בברכת שומע תפלה. והני"מ לאדם שאין לו יין ונזכר שלא אמר אתה חוננתנו, יאמר בשומע קולנו. הה"ד נמי בשאלת גשמים שהיא בקשה ולא שבת, אם לא אמר בברכת השנים וכבר התחיל 'תקע', ידע שיכול לומר אותה בברכת שומע תפלה.

ומכל מיני גזרות המתרגשות ובאות לעולם

אנו אומרים בברכת אתה חוננתנו כ"כ פדנו והצילנו וכו' מכל מיני גזרות קשות ורעות המתרגשות והמתחדשות ובאות בעולם. ונראה לבאר שהכוונה היא שאם ימצאו האוייבים פצצות ומיני נשק למיניהם ויעלו על

(ד' דצמבר"ל) אם היה אותה פבריר מכ"ח יום. אבל אם היה פבריר מכ"ט יום תהיה השאלה בכ"ג נובמבר (ה' דצמבר"ל) כי תקופת תשרי לעולם שבעה ימים קודם אכטובר. ואם בימות החמה שואל את הטל וזמנו מיום ראשון של פסח עד יום ששים בתקופת תשרי ויום ששים כלפני ששים. כתב הרא"ש ראיתי בפריבניצא ששאלו את הגשמים משבעה במרחשון וישר מאד בעיני כי תלמוד שלנו בבלי הוא ולא היתה בכל צריכה למים אבל כל הארצות האלה צריכות למים במרחשון ואם לא ירד גשם עד ששים בתקופה יפסידו הזרע ולמה לא נעשה כמשנה שאומרת בשבעה במרחשון שואלין את הגשמים.

אין לנו אלא ז' מרחשון

וצריך להבין מה לנו ולתאריך הלוועזי? אלא שלפי חשבון הגויים שהשתמשו בחודשים לוועזיים שהוא על פי הלוח הלולייני, אבל בזמן האפיפיור גריגורי (ימ"ש) הוסיף על זה י"ב ימים, ושבו הוסיפו על זה עוד יום (משנת 1900 לחשבונם) הרי י"ג ימים. ואומר על זה התשב"ץ: שלפי חשבונם זה כ"ב או כ"ג נובמבר"ל, וזה כעין סימן, והכל תלוי אם החודש הוא כ"ח או כ"ט יום, אבל למעשה אין לנו אלא את התאריך העברי, ובבלי ז' במרחשון שואלים את הגשמים וכמו שמביא האבודרהם עצמו בשם הרא"ש, וכתב על זה שזה ישר יותר בעינינו מאשר התאריכים הלוועזיים. זה באר"י, ובחו"ל ששים לתקופה.

טס לחו"ל במוצ"ש לענין ברוך עלינו

בני חוץ לארץ מתחילים לבקש גשם רק ששים יום אחרי תקופת תשרי. הני"מ היא מה דין אדם שהתפלל בבלי ז' מרחשון בארץ ישראל, ובאותו לילה טס לחוץ לארץ, והרי שם עדיין ממשכים לומר ברכנו עד ששים יום לתקופה, מה עליו לעשות? אומר על זה הרב חיד"א ע"ה וז"ל (ברכי יוסף קי"ז סק"ו): "בן ארץ ישראל הנמצא בעירו בז' מרחשון, ושאל כמנהג ארץ ישראל בו ביום, ואח"כ יצא ובא לחוצה לארץ בימים מועטים, ואכתי פשו ימים רבים עד יום ס' אחר התקופה, נראה לי דכיון דכבר התחיל לשאול מז' במרחשון הן בעודנו בארץ ישראל, יהי לו מושך מנהגו, וישאל כבני ארץ ישראל, דלא ליהוי כחוכא ואיטולוא" עכ"ל.

דהיינו, למעשה ז' כיון שהוא טס במוצאי שבת, ומתפלל ערבית באר"י, יאמר כאנשי אר"י, וכשיגיע לחו"ל ינהג כמנהג אר"י.

התחיל לשאול גשמים באר"י ועלה ש"ץ בחו"ל

בן אר"י שכבר התחיל לומר 'ברך' עלינו ויצא לחו"ל שאז עליו להמשיך ולומר ברוך עלינו, ועלה כשליח ציבור בחו"ל, כיצד עליו לנהוג? כתב הרב חיד"א (שם סק"ז): "ובתוך זמן זה בהיותו בחוצה לארץ לא הוה אדעתיה, ונעשה יום אחד שליח ציבור, נראה דבלחש ישאל כמנהג ארץ ישראל, ובחזרה יזכיר טל כמנהג חוצה לארץ. ויש להביא ראיה ממש"ש הרב ט"ז בסימן זה (ס"ק ב) דיחידים הצריכים מטר ישאלו בלחש בשומע תפלה, ובחזרה לא ישאלו, ע"ש. ועוד יש להביא ראיה ממש"ש הרב מגן אברהם סי' תקס"ו (ס"ק ז) דש"ץ שאינו מתענה ועבר לפני התיבה יאמר ענינו וע"ש בטור, וכל שכן שהוא נמנע מלהזכיר בשב ואל תעשה, וחזרה שחזור הוא בשביל הצבור, דפשיטא דיאמר בחזרה כחוצה לארץ. נ"לח"י עכ"ל.

ברכת ארץ ישראל משפיעה על כל העולם כולו

הרב חיד"א ע"ה הביא מחלוקת בענין בן ארץ ישראל שיצא לשליחות לחוץ לארץ, ומתעכב שם חודשים רבים, אבל כל מאוייו כלפי ארץ ישראל שם נמצאים אשתו ובני ביתו, וכל יציאתו לדאוג לפרנסתם, והשאלה הא, מתי עליו להתחיל לשאול גשמים האם כבני ארץ ישראל בז' מרחשון או לששים יום לתקופת תשרי? דעת הרדב"ז: צריך לומר כבני אר"י, ואילו דעת החולקים: צריך לשאול גשמים כבני המקום שנמצא שם, שזה לששים יום לתקופה. וכתב על זה החיד"א, וז"ל (שם סק"ח): "בן ארץ ישראל שהיה נוהג כהרדב"ז דפסק שאם דעתו לחזור בזמן שאלה, או יש לו אשה ובנים בארץ, דשאל מז' בחשוון אף בחוצה לארץ", וכך טוב ונכון לעשות, כי השפע שבכל העולם כולו תלוי בשפע שיש בארץ ישראל, וכשיש ברכה בארץ

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נח - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

נחלקו הפוסקים, ולפי דעת רוב הפוסקים יאמר במקום שזוכר 'למדני חוקיך'.

אמירת צ' פעם מצילה מספקות

מכיון שיש בדבר זה הרבה ספקות והרבה דעות, הטוב ביותר הוא שמליל ז' במרחשון יאמר 90 פעם 'רופא חולי עמו ישראל ברך עלינו, ואם אח"כ הסתפר אינו חוזר (ועיין לשר"ע קיד, קיז ובא"ח בשלח)... ויש להזהר שלא לעשות דבר זה בשבת קודש, שיש בזה משום מכין משבת לחול. ומיהו דבר זה מועיל לנוסח הספרדים שמתחילים את הברכה ב'ברך עלינו'. ודבר זה מציל את האדם בשעת ספק, שאז אנו תולים לומר שהוא אמר כפי שהרגיל את לשונו. אלא שלדעתו של הרב ערוך השולחן האשכנזי צריך לומר את זה כמו כל הנוסח כולו, אבל אמירת רק כמה מלים אין בזה הרגל, שהרי בתפלה הוא אומר את כל נוסח הברכה, וכיון שלא הרגיל לשונו בכל הנוסח כולו, עדיין הוא עלול לטעות בדבר הזה. וצריך על כל פנים להזהר שלא לומר שם ה' לבטלה.

סיכום ההלכות:

ברך עלינו – ספרדים

א. בימות הגשמים אומרים "ברך עלינו". בארץ ישראל מתחילים לומר רק מליל ז' במרחשון, כיון שחז"ל רצו לתת לאלו שעלו לירושלים בימי סוכות זמן לחזור לבתיהם ללא גשמים. ואומרים אותה עד מנחה של ערב פסח, ועד בכלל (עיין שו"ע קי"ז, א').

ב. בחו"ל מתחילים לבקש גשם רק ששים יום אחרי תקופת תשרי. ומכיון שה"תקופות" נחשבות לפי מהלך השמש, מחשבים אותן על פי לוח אומות העולם שבניו על פי מהלך השמש (הלוח העברי משלב מהלך השמש והירח גם יחד). לכן מתחילים לבקש גשם ולומר "ברך עלינו" בחו"ל ב-5 בדצמבר, אם חודש פברואר שלאחריו הוא 28 יום, ואם חודש פברואר הוא בן 29 יום – מתחילים לומר "ברך עלינו" בחו"ל ביום 6 בדצמבר, וממשיכים באמירת "ברך עלינו" עד מנחה של ערב חג הפסח (עיין ב"י קי"ז שהגויים שינו את חדשיהם).

ג. אם בימות הגשמים אחרי ז' במרחשון אמר "ברכיני" ולא ביקש גשם, אין בקשתו שלמה, וצריך לחזור ולבקש גשם. אמנם אם נזכר קודם שסיים את תפילתו יכול לבקש גשם גם במקומות אחרים:

* אם נזכר בתוך אמירת "ברכיני" יעצור ויתחיל ברכת "ברך עלינו". ואפילו אמר "ברוך אתה" ולא אמר "ה" של מברך השנים – חוזר לתחילת הברכה. וטוב שישהה לפני מעט זמן – שיעור הילוך ד' אמות.

אם נזכר לאחר שאמר "ברוך אתה ה'" של סיום הברכה "מברך השנים", יסיים "למדני חוקיך"*

ויחזור ל"ברך עלינו". ואם אמר "ברוך אתה ה' מברך" יאמר "השנים", ואחר כך יאמר מיד "ותן טל ומטר לברכה".

* אם נזכר אחרי שסיים את ברכת "ברכנו" ולפני שהתחיל "תקע בשופר" – יאמר מיד "ותן טל ומטר לברכה" וימשיך "תקע בשופר".

אם נזכר אחרי שהתחיל "תקע בשופר" אפילו אמר רק מילת "תקע" ימשיך עד "שומע תפילה"*

והוא יאמר "ותן טל ומטר לברכה... כי אתה שומע תפילת כל פה" וכו'.

* אם נזכר אחרי שאמר "ברוך אתה ה'" ולא סיים "שומע תפילה", יאמר "למדני חוקיך, תן טל ומטר לברכה, כי אתה שומע תפילת וכו'.

* אם נזכר אחרי שסיים ברכת "שומע תפילה" ולפני שהתחיל ברכת "רצה", יאמר שם "ותן טל ומטר לברכה".

* אם נזכר אחרי שהתחיל ברכת "רצה", אפילו אמר רק מילת "רצה", עוצר במקום שזוכר וחוזר לברכת "השנים" ומתחיל "ברך עלינו" וממשיך בברכות "תקע" "השיבה" וכו' על הסדר.

דעתם שלחם נגד עם ישראל, על כך אנו מתפללים שהקב"ה יפדה אותנו ויציל אותנו מהם וחרבם תבא בלבם וקשותותם תשברנה.

תחימת ברכה לא מחייבת לחזור על עוד לא התחיל בברכה הבאה

עוד כותב מרת בשו"ע (שם ס"ד): "אם לא שאל מטר בימות הגשמים, מחזירין אותו, אע"פ ששאל טל; אבל אם שאל מטר ולא טל, אין מחזירין אותו". והכוונה כאן היא שעדיין לא אמר שומע קולנו. ואחר כך אומר מרת בסוף הסימן: "אם לא שאל מטר, ונזכר קודם שומע תפלה, אין מחזירין אותו, ושואל בשומע תפלה. (ואם היה לו תענית וצריך לומר עננו, יאמר השאלה קודם עננו) (אבודרהם), ואם לא נזכר עד אחר שומע תפלה, אם לא עקר רגליו, חוזר לברכת השנים - ואם עקר רגליו, חוזר לראש התפלה. ואם השלים תפלתו ואינו רגיל לומר תחנונים אחר תפלתו, אע"פ שעדיין לא עקר רגליו, כעקורים דמי. ואם נזכר אחר שחתם שומע תפלה, קודם שהתחיל רצה, נראה שאומר ותן טל ומטר, ואחר כך אומר רצה" עכ"ל. הכלל בברכות אלו הוא שכל היכא שחייב לחזור, לא נחשב לו לסיום הברכה שאז חייב לחזור אלא אם כן התחיל את הברכה שלאחריה, אבל כל עוד לא התחיל את הברכה שלאחריה, אף על פי שחתם את הברכה הקודמת, לא נחשב לסיום אותה הברכה ויכול לאומרה במקומו, ולא יחזור (ועיין למש"ב בביאור להלכה על ס"י קי"ד בדי"ה 'בלא תתימה').

שכח - יאמר במקומו ובברכת שומע תפלה

המגן אברהם כותב (שם סק"ה), וז"ל: "ונזכר קודם שהתחיל תקע בשופר אומרו שם כמ"ש ס"י קי"ד ס"י ועס"י זה". והנה המ"ב חולק עליו ולדעתו אומר את זה בשומע תפלה. ולדעת הרב חיד"א אדם לא ירגיל את עצמו לידי כך, משום שעלול לשכוח ולא לומר את זה בשומע תפלה. היוצא שלמעשה יש מחלוקת הפוסקים בנדון הנ"ל, אם לומר את זה במקום או לומר את זה בשומע תפלה. למעשה, אנחנו ממליצים לעשות כדעת כולם, גם לומר את זה במקום, וגם לומר את זה בשומע תפלה, למרות שאין זה מוציא מידי כל הדעות, כי לדעת המש"ב אי אפשר לומר את זה במקום. וצריך לדעת שאדם יכול לבקש כל מה שירצה בכל ברכה הקשורה לאותו עניין, למשל על רפוי"ש יבקש בברכת רפאנו, על פרנסה יבקש בברכת השנים - אמנם לדעת האר"י אין לבקש שום בקשה בח"י ברכות, אלא רק יהרהר בלבו, ובהגיעו לישמע קולנו יכול לרכז את כל בקשותיו כולם ולאומרם בפה.

כיצד אומר בשומע תפלה

עוד כותב הרב חיד"א (שם סק"ט), וז"ל: "מי שלא שאל בברכת השנים, ונזכר בתקע שופר או בברכה אחרת מברך כדרכו, ושואל בשומע תפלה, ולא אמרינן דיחזור לברך עלינו ושאל, שמא ישכח בשומע תפלה, ויצטרך לחזור לראש. הרב החסיד מהר"ר יעקב מולכו בתשובה כ"י סימן קל"זט". וכשמזכיר בשומע תפלה יאמר 'ומלפניך מלכנו ריקם אל תשיבנו - ותן טל ומטר לברכה - כי אתה שומע תפלת כל פה ברוך אתה ה' שומע תפלה".

דעת הבא"ח נגד המש"ב

הבא"ח כותב בענין זה (בשלח יח), וז"ל: "אם בימות הגשמים אמר ברכנו ולא שאל מטר, אם נזכר אחרי שסיים הברכה קודם שהתחיל בברכת תקע אומר שם (לאפוקי מדעת המש"ב), ואם נזכר אחרי שהתחיל תקע אין צריך לחזור אלא יאמר בשומע תפלה ותן טל ומטר כי אתה שומע תפלת כל פה. ואם היה לו תענית באותו היום, יאמר שאלת טל ומטר קודם שיאמר עננו. ואם לא נזכר עד אחר שסיים שומע תפלה קודם שהתחיל רצה יאמר שם ותן טל ומטר לברכה. אבל אם התחיל לומר 'רצה' חוזר לברכת השנים. ואם לא אמר אחרי שהתחיל רצה ונזכר אחרי שאמר 'יהיו לרצון' האחרון – חוזר לראש.

אמר ברוך אתה ה' ונזכר

אם אמר ברוך אתה ה' של ברכת השנים, אבל עוד לא סיים מברך השנים, האם מותר לסיים למדני חוקיך ולומר ותן טל ומטר בתוך סדר הברכה, או שמא יסיים את הברכה ויאמר ותן טל ומטר ואחרי כן ימשיך? בדבר זה

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נח - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

* אם נזכר רק אחרי שאמר "יהיו לרצון אמרי פי" האחרון, הסמוך ל"עושה שלום", אפילו אם טרם עקר רגליו, חייב לחזור לתחילת תפילת שמונה עשרה (עיינין בא"ח בשלח יח, כה"ח קיז ס"ק על הסדר).

* אם נזכר רק אחרי שאמר "יהיו לרצון אמרי פי" האחרון, הסמוך ל"עושה שלום", אפילו אם טרם עקר רגליו, חייב לחזור לתחילת תפילת שמונה עשרה (עיינין בא"ח בשלח יח, כה"ח קיז ס"ק כ"ח).

* אם נזכר רק אחרי שאמר "יהיו לרצון אמרי פי" האחרון, הסמוך ל"עושה שלום", אפילו אם טרם עקר רגליו, חייב לחזור לתחילת תפילת שמונה עשרה (עיינין בא"ח בשלח יח, כה"ח קיז ס"ק כ"ח).

ד. משמחת תורה ועד מנחה של ו' במרחשון אומרים "ותן ברכה", ואם טעה ואמר "ותן טל ומטר", אינו חוזר (אחרונים).

ספקות
א. אם יש לו ספק ואינו יודע מה אמר בין בקיץ בין בחורף, עד 30 יום מפסח חזקה שהזכיר "ברך עלינו". וכן להיפך, עד 30 יום אחרי ז' במרחשון חזקה שהזכיר "ברכנו" כי בכך הוא רגיל. וצריך לחזור כפי שכתבנו למעלה. ואם נסתפק לאחר 30 יום אין צריך לחזור.

ב. מי שמשופק אחרי 30 יום – אינו חוזר, ואפילו שלאחר ה - 30 יום טעה בודאי כמה פעמים. ודוקא אם לא טעה בודאי בתוך ה - 30, דאם כן, אין חזקת 30 יום שלמים, וצריך לחזור אם נסתפק (עד שיהיו 30 יום רצופים שלא טעה בודאי). ואם חזר בתוך ה - 30 מחמת ספק שהיה לו, וגם עכשיו נסתפק, יחזור להתפלל, ויתנה בדעתו קודם דאם לא טעה תהיה תפילתו בתורת נדבה, ואם טעה תהיה בתורת חיוב (בא"ח בשלח טו).

ג. אם מליל ז' במרחשון אמר 90 פעם "רופא חולי עמו ישראל – ברך עלינו" או ממוצאי יום טוב ראשון פסח אמר 90 צפעים, רופא חולי עמו ישראל – ברכנו" ואחר כך הסתפק – אינו חוזר (עיינין שו"ע קיד קיז, ובא"ח בשלח).

ב. מי שמשופק אחרי 30 יום – אינו חוזר, ואפילו שלאחר ה - 30 יום טעה בודאי כמה פעמים. ודוקא אם לא טעה בודאי בתוך ה - 30, דאם כן, אין חזקת 30 יום שלמים, וצריך לחזור אם נסתפק (עד שיהיו 30 יום רצופים שלא טעה בודאי). ואם חזר בתוך ה - 30 מחמת ספק שהיה לו, וגם עכשיו נסתפק, יחזור להתפלל, ויתנה בדעתו קודם דאם לא טעה תהיה תפילתו בתורת נדבה, ואם טעה תהיה בתורת חיוב (בא"ח בשלח טו).

ג. אם מליל ז' במרחשון אמר 90 פעם "ואת כל מיני תבואתה לטובה – ותן טל ומטר לברכה" או ממוצאי יום טוב ראשון פסח אמר 90 פעם "ואת כל מיני תבואתה לטובה – ותן ברכה על פני האדמה" ואחר כך הסתפק – אינו חוזר (עיינין שו"ע קיד קיז, ובא"ח בשלח).

ותן טל ומטר לברכה – אשכנזים

א. בימות הגשמים אומרים "ותן טל ומטר לברכה". בארץ ישראל מתחילים לומר רק מליל ז' במרחשון, כיון במרחשון כיון שחז"ל רצו לתת לאלו שעלו לירושלים בימי סוכות זמן לחזור לבתיהם ללא גשמים. ואומרים אותה עד מנחה של ערב פסח, ועד בכלל (עיינין שו"ע קי"ז, א').

ב. בחו"ל מתחילים לבקש גשם רק ששים יום אחרי תקופת תשרי. ומכיון שה"תקופות" נחשבות לפי מהלך השמש, מחשבים אותן על פי לוח אומות העולם שבנוי על פי מהלך השמש (הלוח העברי משלב מהלך השמש והירח גם יחד). לכן מתחילים לבקש גשם ולומר "ותן טל ומטר" בחו"ל ב- 5 בדצמבר, אם חודש פברואר שלאחריו הוא 28 יום, ואם חודש פברואר הוא בן 29 יום – מתחילים לומר "טל ומטר" בחו"ל ביום 6 בדצמבר, וממשיכים באמירת "טל ומטר" עד מנחה של ערב חג הפסח (עיינין ב"י קי"ז שהגויים שינו את חדשיהם).

ג. אם בימות הגשמים אחרי ז' במרחשון אמר "ותן ברכה" ולא הזכיר גשם, אין בקשתו שלמה, וצריך לחזור ולבקש גשם. אמנם אם נזכר קודם שסיים את תפילתו יכול לבקש גשם גם במקומות אחרים:

יתמו חטאים ולא חוטאים
הגמרא מספרת שבשכנותו של רבי מאיר היו גרים אנשים שהפריעו לו רבות ועשו לו צרות, "הנהו בריוני".

עמד רבי מאיר ורצה שימותו. אמרה לו ברוריה אשתו: מאי דעתך, משום דכתיב יתמו חטאים מי כתבי חוטאים, חטאים כתיב. ועוד, שפיר סיפיה דקרא ורשעים עוד אינם כיון שיתמו חטאים, ורשעים עוד אינם, אלא בעי רחמי עלייהו שיחזרו בתשובה.

דהיינו ר' מאיר ביקש שרשעים אלו ימותו. ואילו אשתו אמרה לו: התפלל עליהם שיחזרו בתשובה, כי כתוב יתמו חטאים ולא חוטאים.

בסופו של דבר ביקש רבי מאיר רחמים עליהם ואכן הם חזרו בתשובה (ברכות י" ע"א).

אין לברך לפני נשים הלבושות לא בצניעות

אומר הר"ן: המברך ברכה לבטלה מול אשה שאינה לבושה בצניעות, בא לידי עניות (עיינין נדרים ז' ע"ב והר"ן שם).

לעיתים באות נשים אורחות, ואם בעלת הבית פקחית, טוב שתכין להם בגדים להתכסות בהם.

אך אם קורה ואדם עומד מול נשים לא צנועות ורוצה לברך: אזי או שיעצום עיניו, או שיקח סידור תפילה בידו ויסתיר את עיניו ולא יסתכל על הנשים. וי"א, שצריך להטות גבו להם, ודבר זה לא תמיד אפשרי (עיינין לשו"ע או"ח סי' ע"ה סעי' ו', ומשי"ב שם ס"ק ו', וכה"ח שם, ובא"ח פרשת בא).

כתוב: ליזיל בקרתא ליזיל בנימוסיה" – ההולך לעיר ינהג כבני המקום. ועל כן, כל אשה צריכה להיות בעלת דרך ארץ, ובפרט כשהיא באה להתארח אצל אחרים ולנהוג בצניעות.

ד"ת וברכות מול נשים לא צנועות

ויש להזהר שלא לומר דברי תורה מול נשים הלבושות ללא צניעות, ואפילו לא לברך.

אומר החזון איש: כיצד ינהג רב שמגיע לאולם שיש בו הפרדה, גברים לבד ונשים לבד, אך הנשים לבושות במיעוט בגדים, האם יכול לומר דבר תורה או לא?

* אם נזכר רק אחרי שאמר "יהיו לרצון אמרי פי" האחרון, הסמוך ל"עושה שלום", אפילו אם טרם עקר רגליו, חייב לחזור לתחילת תפילת שמונה עשרה (עיינין בא"ח בשלח יח, כה"ח קיז ס"ק על הסדר).

* אם נזכר רק אחרי שאמר "יהיו לרצון אמרי פי" האחרון, הסמוך ל"עושה שלום", אפילו אם טרם עקר רגליו, חייב לחזור לתחילת תפילת שמונה עשרה (עיינין בא"ח בשלח יח, כה"ח קיז ס"ק כ"ח).

ד. משמחת תורה ועד מנחה של ו' במרחשון אומרים "ותן ברכה", ואם טעה ואמר "ותן טל ומטר", אינו חוזר (אחרונים).

א. אם יש לו ספק ואינו יודע מה אמר בין בקיץ בין בחורף, עד 30 יום מפסח חזקה שהזכיר "ברך עלינו". וכן להיפך, עד 30 יום אחרי ז' במרחשון חזקה שהזכיר "ברכנו" כי בכך הוא רגיל. וצריך לחזור כפי שכתבנו למעלה. ואם נסתפק לאחר 30 יום אין צריך לחזור.

ב. מי שמשופק אחרי 30 יום – אינו חוזר, ואפילו שלאחר ה - 30 יום טעה בודאי כמה פעמים. ודוקא אם לא טעה בודאי בתוך ה - 30, דאם כן, אין חזקת 30 יום שלמים, וצריך לחזור אם נסתפק (עד שיהיו 30 יום רצופים שלא טעה בודאי). ואם חזר בתוך ה - 30 מחמת ספק שהיה לו, וגם עכשיו נסתפק, יחזור להתפלל, ויתנה בדעתו קודם דאם לא טעה תהיה תפילתו בתורת נדבה, ואם טעה תהיה בתורת חיוב (בא"ח בשלח טו).

ג. אם מליל ז' במרחשון אמר 90 פעם "רופא חולי עמו ישראל – ברך עלינו" או ממוצאי יום טוב ראשון פסח אמר 90 צפעים, רופא חולי עמו ישראל – ברכנו" ואחר כך הסתפק – אינו חוזר (עיינין שו"ע קיד קיז, ובא"ח בשלח).

קול צופיך

מרון הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

נח - תשס"ג - מאת מרון הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

"מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך" לאחרים צריך לתת כמו מלך שנותן ברוח.

ובזכות החסד שאנו עושים, גם הקב"ה יעשה עמנו חסד, "בצדקה תיכונני" ונזכה לביאת הגואל, ככתוב "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה". היינו שהקב"ה אומר, עם ישראל יפדו מהגלות ע"י 'משפט', דין. ואנו 'ושביה' משיבים ואומרים, רבש"ע כי לא יצדק לפניך כל חי, במשפט אנו לא יכולים לעמוד, 'ושביה בצדקה', אנו רוצים שהקב"ה יעשה עמנו חסד ורחמים וצדקה, ויפדנו ויגאלנו במהרה בימינו, יראו עיננו וישמח ליבנו בשוב ה' את שכנינו בקרבנו בביאת הגואל ובנין אריאל, אכ"י".

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

ועונה: "עת לעשות לה' הפרו תורתך", ויאמר את הדבר תורה. אך יזהר שלא יסתכל על השערות. ישנם נשים שמודעות שצריך לכסות את גופן, אך אינן מודעות לענין כיסוי ראשן.

כשמזמינים אותי לחתונות אני מבקש שהכלה תהיה צנועה. פעם אחת באתי לחתונה, והרבנית אמרה לי שהכלה לבושה שלא בצניעות. הלכה הרבנית ולקחה מפיות מהשולחנות וחיברה אותן אחת אל אחת ושמה על הכלה. אמרה הכלה, איך יצלמו אותי כך. אמרה לה הרבנית, א"כ הרב הולך. ועל כרחא צילמו אותה עם מפיות עליה. ואסור לבעל להתפלל או לברך מול אשתו אם היא בגילוי ראש או בבגדים לא מכובדים, אף שהיא טהורה.

כל ההולך ד"א באר"י תשובתו מתקבלת

האם לתיירים שבאים לארץ ישראל יש שכר, או מצוה על הימצאותם בארץ? יש להם מצוה, כיון שאולי הם יתיישבו בארץ, וכן מכיון הם מפרנסים את אנשי אר"י. והטוב ביותר להתיישב בה ממש. וני"מ, אם מותר להם לטוס בע"ש לארץ (ע"י מנ"א או"ח סי' רמ"ח ס"ק ט"ו, ולכה"ח שם ס"ק מ"ה). כתוב "תתן נשמה לעם עליה, ורוח להולכים בה" – אלו שנמצאים באר"י יש להם נשמה קדושה, אבל ההולכים בה, המטיילים בה, יש להם שכר. הרמב"ם כותב כל ההולך ד"א באר"י ומהרהר בתשובה תשובתו מתקבלת מיד.

ויש אומרים שצריך שילך ד' אמות חדשות. כגון: אדם שנוהג בכביש, יעזור בצדי הדרך וילך ד' אמות במקום שלא הלך בו מעולם, ויהרהר בתשובה. ואפ"י אם הולך על מדרכה שנסע בכביש הסמוך לה, זה נקרא ארבע אמות חדשות.

ולא יאמר אדם צר לי המקום

לעתיד לבוא הקב"ה יזכנו שנוכה לגאולה שלמה ויבואו בניך מרחוק ובנותך על צד תאמנה, ולא יאמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים. ומפרש רש"י: שירושלים תתרחב ולא יוכל אדם לומר צר לי המקום. עצם ההימצאות באר"י היא שמחה גדולה וכשיבואו מחו"ל כל היהודים העשירים כל סיר יקחו ויתנו להם.

עראי בעולם הזה

מסופר על החפץ חיים ע"ה שבא אורח לביתו וראה שהחפץ חיים יושב על כסא פשוט ושולחן פשוט. אמר לו האורח מדוע לא תשב על כסאות חשובים ושולחן מכובד. אח"כ הגישו לאורח שתייה בכוסות פשוטים. אמר האורח: וכי אין לך כסף לקנות כוסות מיוחדים? אני אקנה לך. שאל החפץ חיים: מהיכן אתה בא? אמר לו: מאמריקה. שאל החפץ חיים: וכיצד הביאו לך את האוכל במטוס? ענה לו האורח: הגישו לי בכלים חד פעמיים.

אמר לו החפץ חיים: אבל אתה הרי רגיל לאכול בכלים מיוחדים ויקרים. אמר לו האורח: אבל זה רק טיסה של כמה שעות. אמר לו החפץ חיים: גם אני בעולם הזה עראי.

אבל זה החפץ חיים, אבל אדם אינו חייב לצמצם, אבל לא למותרות וכ"ש לא כחפצים שהם דוקרים את העין. וכבר אמר יעקב אבינו לבניו "למה תתראו".

בצדקה תיכונני

פעם חיפשו גבאי צדקה בירושלים ורצו למנות עשיר אחד, והלכו לרב שיאשר זאת, אך הרב לא הסכים. חשב העשיר שמא הרב חושד בו. אמר לו הרב: ראיתי שאתה מתנהג בביתך בקמצנות, וחששתי שמא כשתבוא אליך כלה עניה, אתה לא תבין את נפש העני ותתן לה בקמצנות. אבל אם היית מתנהג בביתך בעשירות היית נותן גם בעשירות וברוח.

אמר לו העשיר: כתוב 'והיו עניים בני ביתך', אמר לו הרב: בני ביתך, ולא לאחרים.

